

IZMJENE ZAKONA O ODUZIMANJU IMOVINSKE KORISTI STEČENE KRIMINALNOM DJELATNOŠĆU: SPORNA USTAVNOST I UPITNA EFIKASNOST

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću mora biti vraćen na doradu i sveukupnu analizu jer je njegova ustavnost izuzetno sporna, a vrlo je upitno i da li se njime mogu postići proklamovani ciljevi. Predlog Zakona nije usklađen sa pravnim sistemom i ukoliko bi bio usvojen postoji ozbiljan rizik da ugrozi i postojeći nivo mogućnost oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Koncept trajnog oduzimanja imovine od lica koja su samo osumnjičena za određena krivična djela ali ne i pravosnažno osuđena, izuzetno je sporan sa aspekta poštovanja osnovnih ljudskih prava. Prije svega, postavlja se pitanje poštovanja pretpostavke nevinosti garantovane u okviru prava na pravično suđenje iz člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Već je na prvi pogled upitno kako se neka imovina može smatrati imovinom stečenom kriminalnom djelatnošću, a da uopšte nije prethodno, u krivičnom postupku, utvrđeno da je konkretna kriminalna djelatnost zaista postojala. Sa ovog aspekta začuđujuća je pravna površnost u pisanju Predloga Zakona jer se već u značenju izraza učinilac krivičnog djela definiše kao osumnjičeno lice. Pravna abeceda podrazumijeva da se učinioem krivičnog djela može smatrati samo lice čija je krivica utvrđena pravosnažnom sudskom odlukom.

Budući da utvrđeni Predlog Zakona trajno oduzimanje imovine stečene kriminalnom djelatnošću premješta u građansku parnicu vrlo su moguće pravno apsurdne situacije da se građanskom presudom utvrdi da je određeno lice imovinu steklo kriminalnom djelatnošću a da to lice, u tom trenutku, u krivičnom postupku nije osuđeno za izvršenje bilo kojeg krivičnog djela.

Zapanjujuće je da u Predlog Zakona čini sasvim mogućim i situacije da se krivični postupak okonča oslobađajućom presudom, a da je, u parničnom postupku, određena imovina trajno oduzeta jer je navodno stečena kriminalnom djelatnošću.

Postojeće pravne norme podrazumijevaju da je za oduzimanje neophodno da se utvrdi vremenska povezanost između perioda u kojem je stečena imovinska korist i drugih okolnosti konkretnog slučaja koje opravdavaju oduzimanje imovinske koristi. Predlog Zakona uvodi oduzimanje koristi stečene u periodu deset godina prije i/ili poslije izvršenja krivičnog djela. Ovakvo rješenje izuzetno pažljivo se mora analizirati sa aspekta ustavnog principa zabrane povratnog dejstva zakona. Naročito se moraju razmotriti standardi zabrane povratnog dejstva sa aspekta prava na imovinu iz člana 1 Dodatnog protokola 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. U javnim istupima zvaničnika Vlade rečeno je da u postupku izrade Predloga Zakona korišćen slovenački model. Međutim, upravo u Sloveniji je Ustavni sud ukinuo pojedine odredbe tamošnjeg Zakona zbog toga što su bile suprotne principu zabrane povratnog dejstva, a što je u konačnom značajno otežalo primjenu Zakona.

Predlog Zakona očigledno je neusklađen sa pravnim sistemom i krajnje je nedovršena ideja premještanja oduzimanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću u parnični postupak. Primjera radi, Predlog Zakona predviđa da se imovina može trajno oduzeti od lica koje uopšte nije tuženo u parničnom postupku, odnosno, da bude tuženo jedno lice, a da se imovina oduzima od njegovog člana porodice ili trećeg lica koje u postupku nema svojstvo tuženog. Mogućnost izvršenja takvih presuda naročito je upitna.

Neusklađenost sa pravnim sistemom očigledna je i u predloženom rješenju da se građanskom presudom utvrđuje da je određena imovina stečena kriminalnom djelatnošću. Zakon o parničnom postupku predviđa da se tužbom za utvrđenje može tražiti samo da se utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa ili istinitost, odnosno neistinitost neke isprave. Dakle, Predlog Zakona predviđa da se tužbom traži utvrđenje činjenice da je imovina stečena kriminalnom djelatnošću, a ne utvrđenje postojanja ili ne postojanja nekog prava. Tužbe kojima se traži uvrđenje činjenica, po Zakonu o parničnom postupku, su nedozvoljene.

Predlogom Zakona uvodi se i ovlaštenje državnog tužioca da izdavanjem naloga ili neposrednim rukovođenjem finansijskom istragom usmjerava rad, između ostalih i Agencije za sprječavanje korupcije. Ovakav predlog ozbiljno urušava institucionalni sistem jer je Agencija za sprječavanje korupcije, shodno odredbama Zakona o sprječavanju korupcije, samostalno i nezavisno tijelo koje osniva Skupština.

Sva navedena pitanja stvaraju ozbiljan rizik da, ukoliko se predložene izmjene usvoje u Skupštini, kasnije bude utvrđeno da nijesu u saglasnosti sa Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima. Takođe, postoji značajana opasnost da, nakon izmjena Zakona, oduzimanje imovine stečene kriminalnom djelatnošću bude nesprovodivo u praksi. Tako nešto dovelo bi nas u paradoksalnu situaciju da umjesto poboljšanja sistema oduzimanja imovine upravo suprotno budu eliminisane i postojeće mogućnosti za oduzimanje imovine stečene kriminalnom djelatnošću.